

SOMMARBOKEN

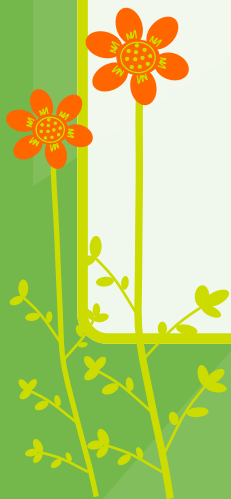
Till dig som bibliotekarie!

Det är inte bara i Harry Potters värld som jättar, drakar, troll och annat oknytt finns. Det finns mängder av berättelser om väsen som setts runt om i Sverige. Det fanns nämligen massor av olika väsen i det gamla Sverige. I alla fall om man får tro alla de uppteckningar från 1800-1900-talet som finns från hela landet.

Här kommer förslag på hur ni kan jobba med Väsen på era sommarboken-träffar. Förhoppningsvis blir barnen sugna på att utforska och upptäcka sin hembygd och vilka väsen som funnits i deras trakter.

Vill ni synas?

Under 2023-2024 turnerar utställningen *Trollbunden—en utställning om folk-tro*, runtom i Västra Götalandsregionen. Skicka in era upptäckter så har ni chansen att synas i utställningen. Skriv ett mejl till utställningsproducent jennie.m.ardin@vgregion.se för att veta mer.

SOMMARBOKEN

Uppdrag 1: Hitta spår efter väsen!

1 Lär känna våra vanligaste väsen

Tack vare att många av de gamla berättelserna och sägnerna om väsen har nedtecknats och bevarats i våra arkiv så vet vi ganska mycket om väsen. Hur de såg ut, var de höll till och vad de hade för egenskaper.

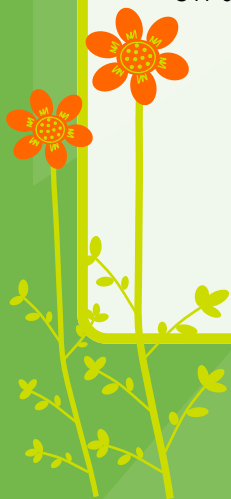
Vad känner barnen till för väsen sedan innan? Hur har de hört talas om dem?

En bra början kan vara att låta barnen lära känna några av de vanligaste väsen och ta reda på var de vanligtvis höll till. Det kan vara i sjöar, hav, skogar, berg, på gamla gårdar, galgbackar och kyrkogårdar.

2 Välj en plats att undersöka

De flesta väsen trivdes på speciella platser eller i speciella delar av naturen. Till exempel fanns jättar i bergen medan trollen och skogsrået trivdes i skogen. I vattnet fanns näcken, sjörået och havsfolket. Vättarna och gårdstomten levde nära människorna, på eller nära gården. Finns det några sådana platser i er ort eller kommun?

Det är såklart störst chans att ni hittar något spår efter väsen om ni väljer ett större område.

SOMMARBOKEN

3 Leta spår.

När ni har valt ett område att undersöka börjar det kluriga: att hitta berättelser och sägner kopplade till de valda platserna. Barnen kan till exempel få i uppgift att prata med någon äldre person som bott länge i området för att se om hen känner till någon sägen eller liknande. De barn som är riktigt på hugget kan höra av sig till pensionärsföreningar eller en hembygdsförening. Hembygdsföreningar kan ofta bidra med lokala sägner och lokalhistoria och vissa har gett ut böcker där lokala sägner ingår.

Sagobygden har tagit fram en digital sägenresa som berättar sägner från hela landet och som riktar sig till barn. Här hittar du märkliga berättelser om väsen och övernaturliga händelser.

[Sägenresan Sverige \(sagobygden.se\)](http://sagobygden.se)

På Institutet för språk och folkminnen, (isof), finns tusentals sägner och berättelser nedtecknade från slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Dessa går att nå via *Folke* eller *Sägenkartan*. Här kan du söka efter berättelser och sägner från din ort eller kommun.

[Sägenkarta - Institutet för språk och folkminnen \(isof.se\)](http://isof.se)

[Folke sök - Institutet för språk och folkminnen \(isof.se\)](http://isof.se)

Kom ihåg att berättelserna i arkiven skrevs ner i en annan tid och var inte tänkta för barn att läsa. Därför kan de vara svåra att tyda och förstå utan hjälp av en vuxen. På *Folke* är materialet oftast inscannade, handskrivna uppteckningar vilket gör det extra utmanande.

4 Presentera era upptäckter

Låt barnen skriva- eller teckna ned sina upptäckter. Kanske får ni ihop material till en liten utställning. Ett annat sätt att sammanställa era upptäckter är att skapa en sägenkarta.

SOMMARBOKEN

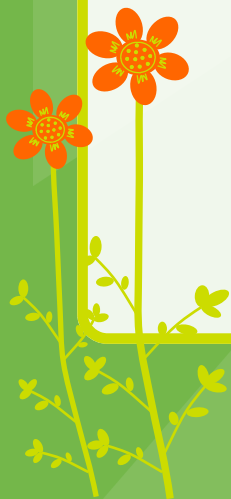
Uppdrag 2: Gör en sägenkarta

Finns det många sägner, berättelser eller spår efter väsen i området? Gör en sägenkarta tillsammans med barnen eller låt dem skapa en på egen hand.

Skriv ut eller rita upp en karta över området och märk ut sägenplatserna. Barnen kan till exempel rita små väsen som de sätter upp på kartan.

Kanske är sägenplatserna även bra utflyktsplatser som barnen har möjlighet att besöka? Går det att leta upp berget där jätten bodde, sjön där näcken hördes spela eller ängen där älvorna sågs dansa?

Hittade ni inga sägner eller spår efter väsen? Skapa en karta med väsen och berättelser direkt ur fantasin. Kanske en karta över biblioteket där väsen såsom Boknissen eller Bibliotekariegasten finns med.

SOMMARBOKEN

Uppdrag 3: Skriv eller berätta en sägen

Sägner är berättelser som ofta handlar om någon mystisk händelse, möten med väsen, trolldom, rädslor eller liknande. Historien utspelar sig på en specifik geografisk plats eller ort med verkliga personer.

Historien berättas som om den vore sann, till skillnad från sagor. Den som berättar använder olika knep för att historien skall bli mer trovärdig. Till exempel skriva in sig själv eller någon bekant i berättelsen. Berättaren brukar även avsluta med något slags bevis för att sägnen är sann. Det kan vara något föremål eller något som går att se någonstans eller att helt enkelt säga något i stil med "Det berättade min mormor och hon ljuger aldrig".

Syftet med sägnen kan vara att förklara något, till exempel kan ett stort klippblock i naturen ha kastats dit av en jätte, ringar på marken beror på älvor som dansat. Sägner kan också vara uppfostrande eller varnande.

1 Lyssna på en sägen

Innan ni börjar kan det vara bra att få lyssna på en sägen för att höra hur det kan låta och vilka delar som finns med.

2 Fundera

- Vad skall hända och vilka personer skall vara med i din sägen?
  - Vilket väsen skall vara med?
- På vilken plats skall historien utspela sig?
- Skall din sägen förklara eller varna för något?

SOMMARBOKEN

3 Börja skriva!

Inledning: Berätta var historien kommer ifrån, vem som berättade den för dig eller om du upplevde händelsen själv? Berätta var det hände, på vilken plats.

Fördjupning: Berätta så detaljerat du kan om vad som hände och varför? Vad var det läskiga och övernaturliga i berättelsen? Vilka personer var med? Vilka väsen var med? Hur slutar berättelsen? Vad är slutpoängen? Vill du vara för något eller vill du förklara något?

Avslutning: Ge ett bevis för att berättelsen är sann. Går det att se någonsans? Eller är det någon trovärdig person som aldrig skulle ljuga som har berättat den?

4 Berätta!

De flesta sägner förmedlades muntligt och förmågan att berätta en bra historia sågs som en konst. Den som vill kan prova på att berätta sin sägen för de andra i gruppen.

Tips!

Använd manuskort eller stödord för att lättare komma ihåg berättelsen men försök att hålla ögonkontakt med publiken så mycket det går. Rekvisita i form av ett föremål kan göra berättelsen mer trovärdig och effektiv.

